

Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

Accountantsrapport bij Voortgangsrapportage 25 over de projecten Zandmaas en Grensmaas

Uitgebracht ten behoeve van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Datum: 9 april 2014
Rapportnr.: ADR/2014/238

1 Inleiding

Opdracht

De projecten Zandmaas en Grensmaas is voortgekomen uit het in 1995 door het Kabinet gepresenteerde Deltaplan Grote rivieren. Op 18 april 1997 is door de Minister van het voormalige ministerie van Verkeer en Waterstaat, de provincie Limburg en de Minister van het voormalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit een bestuursovereenkomst afgesloten voor het Maasproject. Het Maasproject omvat de projecten Grensmaas, Zandmaas en Maasroute en wordt uitgevoerd door Rijkswaterstaat. Het project Maasroute is door de Tweede Kamer niet aangewezen als groot project en valt derhalve buiten deze rapportage.

In het kader van de Regeling grote projecten dient bij voortgangsrapportages periodiek een accountantsrapport gevoegd te worden met een oordeel over:

- de kwaliteit en de volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie;
- de beheersing en het beheer van het project waaronder begrepen de toereikendheid van de projectorganisatie, de kwaliteit van de bestuurlijke informatievoorziening, de werking van de administratieve organisatie en de werking van het systeem van interne controle.

Beschrijving van het object van onderzoek

Wij hebben voortgangsrapportage 25 met als peildatum 31 december 2013, die als bijlage bij dit rapport is gevoegd, onderzocht. Deze voortgangsrapportage is opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Infrastructuur en Milieu.

De beheersing en het beheer van de projecten, zoals dat gedurende 2013 plaatsvond, is eveneens door ons onderzocht.

Het is onze verantwoordelijkheid om:

- een controleverklaring af te geven met betrekking tot de in de voortgangsrapportage 25 verantwoorde aangegane verplichtingen, uitgaven en ontvangsten over de periode 1 januari 2013 tot en met 31 december 2013;
- conclusies te formuleren over:
  - de volledigheid van de in de voortgangsrapportage 25 opgenomen financiële en niet-financiële informatie in relatie tot de eisen gesteld in artikel 12 van de Regeling grote projecten;
  - het proces van totstandkoming (ordelijk, controleerbaar en deugdelijk) van de in de voortgangsrapportage 25 opgenomen toekomstgerichte financiële informatie;
  - het proces van totstandkoming (ordelijk, controleerbaar en deugdelijk) van de in de voortgangsrapportage 25 opgenomen niet-financiële informatie;
  - de beheersing en het beheer van de projecten gedurende 2013.

2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant bij de financiële verantwoording over 2013

's-Gravenhage, 9 april 2014

Afgegeven ten behoeve van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Wij hebben de financiële verantwoording 2013 van de projecten Zandmaas en Grensmaas gecontroleerd. Deze financiële verantwoording bestaat uit de tabellen 6, 7 en 8 van de voortgangsrapportage 25 (opgenomen als bijlage bij dit rapport).

Verantwoordelijkheid van de Minister van Infrastructuur en Milieu

De Minister van Infrastructuur en Milieu is verantwoordelijk voor het opstellen van de financiële verantwoording in overeenstemming met de vereisten voor financiële verslaggeving zoals opgenomen in de comptabiliteitswet en de Regeling grote projecten. De Minister is tevens verantwoordelijk voor de comptabele rechtmatigheid en voor een zodanige interne beheersing als hij noodzakelijk acht om het opstellen van de financiële verantwoording mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de financiële verantwoording op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen over de juistheid, de volledigheid en de comptabele rechtmatigheid van de financiële verantwoording.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en toelichtingen in de financiële verantwoording. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de financiële verantwoording een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de financiële verantwoording door de Minister, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van het ministerie. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor de financiële verslaglegging en van de redelijkheid van de door de Minister gemaakte schattingen.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel is de financiële verantwoording over 2013 van de projecten Zandmaas en Grensmaas in alle van materieel belang zijnde aspecten opgesteld in overeenstemming met de vereisten voor financiële verslaggeving, zoals opgenomen in de Comptabiliteitswet en de Regeling grote projecten en is een redelijke mate van zekerheid verkregen over de juistheid, de volledigheid en de comptabele rechtmatigheid van deze financiële verantwoording.

Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

drs. T.L. Enting-Beijering RA

3 De volledigheid en de totstandkoming van de informatie en de beheersing en het beheer van de projecten

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn conclusies geformuleerd met betrekking tot de volledigheid van de financiële en niet-financiële informatie in voortgangsrapportage 25 in relatie tot de gestelde eisen in de Regeling grote projecten, met betrekking tot het proces van totstandkoming van de toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie en met betrekking tot de beheersing en het beheer van de projecten.

De Minister van Infrastructuur en Milieu is verantwoordelijk voor het opstellen van de voortgangsrapportage en voor de toereikendheid van de beheersing en het beheer van de projecten.

Wij hebben ons onderzoek verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder Standaard 3000 'Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle en beoordeling van historische financiële informatie' en Standaard 3400 'Onderzoek van toekomstgerichte financiële informatie'. Dienovereenkomstig hebben wij ons onderzoek zodanig gepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid is verkregen voor onze conclusies met betrekking tot de door ons onderzochte punten. Een assurance-opdracht omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van relevante gegevens.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusies.

3.2 Criteria

De volledigheid van de in voortgangsrapportage 25 opgenomen financiële en niet-financiële informatie is beoordeeld aan de hand van de eisen die hieraan worden gesteld in de Regeling grote projecten.

Met betrekking tot de totstandkoming van toekomstgerichte financiële informatie en de totstandkoming van de niet-financiële informatie geldt dat de desbetreffende informatie op een ordelijke, controleerbare en deugdelijke wijze tot stand dient te komen. De belangrijkste in dat kader vast te stellen aspecten zijn dat:

- de verantwoordelijkheden en bevoegdheden goed in het totstandkomingproces zijn belegd;
- het totstandkomingproces achteraf reconstrueerbaar is;
- de informatie die als uitkomst van het totstandkomingproces is opgeleverd op volledige en juiste wijze in de voortgangsrapportage is opgenomen.

Verder geldt dat de toekomstgerichte financiële informatie en niet-financiële informatie niet strijdig mag zijn met elkaar en met andere in de voortgangsrapportage opgenomen informatie. Waar nodig dient de niet-financiële informatie te zijn voorzien van een duidelijke bronvermelding.

De beheersing en het beheer van de projecten is door ons beoordeeld aan de hand van het specifiek voor de projecten Zandmaas en Grensmaas ontwikkelde beheersmodel. Dit beheersmodel beschrijft onder andere de inrichting van de projectorganisatie en de beheersmaatregelen met betrekking tot het risicomanagement, de planning en de voortgangsbewaking, de interne en externe informatievoorziening, het budgetbeheer, het scopebeheer, het beheer van de post onvoorzien en de toepassing van het instrument auditing.

3.3 Samenvatting van de verrichte werkzaamheden

Ons onderzoek is uitgevoerd bij de projectorganisatie van het ministerie van Infrastructuur en Milieu. Daarbij hebben wij ons onder meer gebaseerd op de volgende bronnen:

- schriftelijke stukken betreffende de informatievoorziening en correspondentie aan en met de Tweede Kamer;
- interne informatievoorziening binnen het ministerie van Infrastructuur en Milieu;
- verslagen van diverse overleggen;
- interviews met medewerkers van de projectorganisatie.

3.3.1 *De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie*

Ter zake van de volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie, zijn wij nagegaan of de volgens artikel 12 van de Regeling grote projecten op te nemen informatie is opgenomen in de voortgangsrapportage.

3.3.2 *Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie en niet-financiële informatie*

Ter zake van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie en niet-financiële informatie zijn wij nagegaan of deze ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand is gekomen.

Voorts zijn wij nagegaan dat de in de voortgangsrapportage opgenomen informatie niet strijdig is met elkaar.

3.3.3 *De beheersing en het beheer van de projecten*

Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van specifieke onderdelen van de projectorganisatie - waaronder de administratieve processen en interne controlemaatregelen - beoordeeld aan de hand van het binnen het ministerie van Infrastructuur en Milieu vastgestelde beheersmodel voor de projecten Zandmaas en Grensmaas, door middel van interviews en de beoordeling van de relevante documentatie ter zake.

Wij hebben hierbij met name aandacht besteed aan de inrichting van de projectorganisatie en de beheersmaatregelen met betrekking tot het risicomanagement, de planning en de voortgangsbewaking, de interne en externe informatievoorziening, het budgetbeheer, het scopebeheer, het beheer van de post onvoorzien en de toepassing van het instrument auditing.

3.4 Conclusies

Op grond van ons onderzoek komen wij tot de volgende conclusies:

3.4.1 *De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie*

De in artikel 12 van de Regeling grote projecten voorgeschreven financiële en niet-financiële informatie is opgenomen in de voortgangsrapportage.

3.4.2 *Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie en niet-financiële informatie*

De in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie en niet-financiële informatie is ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand gekomen en, voor zover wij dat kunnen beoordelen, niet strijdig met elkaar en met de in de voortgangsrapportage opgenomen historische financiële informatie.

3.4.3 *De beheersing en het beheer van de projecten*

De opzet van de beheersing en het beheer van de projecten Zandmaas en Grensmaas was in 2013 in overeenstemming met het binnen het ministerie van Infrastructuur en Milieu vastgestelde beheersmodel voor de projecten Zandmaas en Grensmaas en voldeed wat betreft het bestaan en de werking aan de eraan te stellen eisen.

3.5 Bevindingen

Projectorganisatie

Als gevolg van het Ondernemingsplan 2015 van Rijkswaterstaat zijn de projecten Zandmaas en Grensmaas per 1 april 2013 ondergebracht bij RWS Programma's, Projecten en Onderhoud (PPO). De beide realisatiegroepen Zandmaas en Grensmaas zijn in 2013 samengevoegd in één realisatiegroep, waaronder ook de sluitstukkaden vallen.

Scopebeheer

In 2013 hebben zich scopewijzigingen voorgedaan in de projecten Zandmaas en Grensmaas. Bij de het project Zandmaas wordt als gevolg van de aanpassing van de natuurdoelstellingen 129 ha gronden niet verworven. Bij het project Grensmaas bedraagt dit 44 ha. Over de wijziging in de natuurdoelstelling is de Tweede Kamer op 5 maart 2013 door de minister geïnformeerd. Bij het project Zandmaas is de scope uitgebreid met de Zuidgeul bij Well Aijen. Hierover is de Tweede Kamer op 10 juni 2013 geïnformeerd.

Planning en voortgang

Tot en met voortgangsrapportage 24 werd zowel in de integrale planning als in de toelichting bij de maatregelen melding gemaakt van vertragingen die geen gevolg hebben voor het tijdig bereiken van de hoogwaterdoelstelling. Met ingang van voortgangsrapportage 25 worden vertragingen die het tijdig bereiken van de hoogwaterdoelstelling niet in gevaar brengen, niet meer gemeld. De vertragingen worden wel in de gepresenteerde integrale planning verwerkt. Deze vertragingen kunnen pas worden opgemerkt door de integrale planning in de voortgangsrapportage te vergelijken met die in de voorgaande voortgangsrapportage. Wij zijn van mening dat de informatiewaarde van de voortgangsrapportage hiermee achteruit is gegaan.

Sluitstukkaden

In de bestuursovereenkomsten met de waterschappen Peel en Maasvallei en Roer en Overmaas is opgenomen dat de projectorganisatie Zandmaas en Grensmaas audits kan uitvoeren bij de waterschappen. In het kader van de planvorming is door de projectorganisatie een contractbeheersplan opgesteld voor de planvorming en realisatie. Op 29 augustus 2013 is het eerste projectbesluit genomen waardoor het eerste cluster dijkringen in uitvoering is gekomen. Het contractbeheersplan ten behoeve van de uitvoering is onlangs geactualiseerd en wordt binnenkort vastgesteld. Wij dringen er op aan om de in het contractbeheersplan genoemde toetsen bij de waterschappen zo spoedig mogelijk ter hand te nemen.

Wij zijn gaarne bereid een en ander nader toe te lichten.

's-Gravenhage, 9 april 2014

Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

drs. T.L. Enting-Beijering RA

Bijlage

25^E VOORTGANGSRAPPORTAGE
ZANDMAAS EN GRENSMAAS

1 JULI – 31 DECEMBER 2013

**Werken aan
de Maas van morgen**

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1. Inleiding	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Leeswijzer	7
2. Het programma in zijn omgeving	8
3. Essentialia Zandmaas en Grensmaas	9
3.1 Doelstellingen	9
3.2 Maatregelenpakket	9
3.3 Convenantpartners	9
3.4 Historisch financieel overzicht	9
4. Voortgang	10
4.1 Zandmaas	10
4.2 Grensmaas	10
4.3 Kaden	11
5. Projectbeheersing	13
5.1 Kwaliteit	13
5.2 Scopewijzigingen	13
5.3 Planning	13
5.4 Financiën	15
5.5 Risico's	21
5.6 Prognose eindstand	26
Bijlage 1 Afkortingenlijst	28
Bijlage 2 Karakterisering Zandmaas projecten	29
Bijlage 3 Karakterisering Grensmaas projecten	31
Bijlage 4 Kaart Tracébesluit en POL Zandmaas/Maasroute	33
Bijlage 5 Kaart Grensmaas conform Eindplan Grensmaas	34
Bijlage 6 Toelichting mutaties VGR 25	35

Samenvatting

Voortgang algemeen

De deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas zijn volop in uitvoering. In de tweede helft van dit jaar is de peilopzet in het stuwpand Grave (Zandmaas) afgerond en is de contracteringsfase voor de aanleg van de Zuidgeul in Well Aijen gestart. Ook is de uitvoering van de prioritaire kademaatregelen in Maastricht gestart.

Binnen Grensmaas verlopen de ontgravingswerkzaamheden op de locatie Aan de Maas voortvarend. De verwerkingsinstallatie in Itteren loopt vanwege afzetproblemen echter fors achter op de planning door de aanhoudend slechte omstandigheden op de grindmarkt.

In deze verslagperiode heeft de minister van IenM met haar Vlaamse ambtsgenoot besloten het restantbudget voor aanvullende Boertienmaatregelen in te zetten (Grensmaas).

Het Ministerie van Economische Zaken is met de Vereniging Natuurmonumenten overeengekomen om de bestaande verplichtingen aan het Grensmaasplan versneld in te lossen. Daarmee is een belangrijke stap gezet in het beheersen van het risico voor het behalen van de natuurdoelstellingen binnen het programma Maaswerken.

De uitwerking van de tussen Rijkswaterstaat en het ministerie van EZ gemaakte afspraken over al verworven gronden en ruilgronden in Zandmaas 1 wordt in eerste kwartaal van 2014 afgerond.

Op basis van de vigerende planning worden zowel de doelstellingen van Zandmaas (hoogwaterbescherming en natuurontwikkeling in 2015) als van Grensmaas (hoogwaterbescherming in 2017 en natuurontwikkeling in 2018) tijdig gerealiseerd. Ook de hoogwaterbescherming door de prioritaire kademaatregelen wordt op basis van de huidige planning tijdig bereikt (in 2020).

Op basis van de vigerende planning worden zowel de doelstellingen van Zandmaas (hoogwaterbescherming en natuurontwikkeling in 2015) als van Grensmaas (hoogwaterbescherming in 2017 en natuurontwikkeling in 2018) tijdig gerealiseerd. Ook de hoogwaterbescherming door de prioritaire kademaatregelen wordt op basis van de huidige planning tijdig bereikt (in 2020).

Voortgang Zandmaas

De werkzaamheden bij de diverse projecten in het Zandmaasgebied verlopen volgens planning. Het opzetten van het waterpeil in het stuwpand Grave is in de zomer afgerond. Er is gestart met het verdiepen van het zomerbed in het stuwpand Sambeek. Het daarbij vrijkomend niet-vermarktbaar materiaal is afgevoerd naar de hoogwatergeul Lomm.

Het werk aan het retentiebekken Lateraalkanaal-West is afgerond. Voor het aanvullend werk om de bestaande kaden in het retentiebekken te laten voldoen aan de meest recente ontwerpeisen is de aanbesteding gestart.

Daarnaast wordt in de Zandmaas gewerkt aan de aanleg van de hoogwatergeulen bij Lomm en Well Aijen. De zandwinning in de hoogwatergeul Lomm ligt op schema. Voor de aanleg van de hoogwatergeul Well Aijen (Noordgeul) heeft de zelfrealisator Kampergeul B.V. in de verslagperiode de dekgrond afgegraven en is de zandwinning gestart. De uit te voeren Zuidgeul zit in de contracteringsfase.

Voortgang Grensmaas

In Aan de Maas verlopen de werkzaamheden in hoog tempo en lopen ruim vóór op de planning. Het ontgraven toutvenant wordt naar het voordepot te Itteren vervoerd. De verwerking in Itteren loopt door afzetproblemen echter nog steeds achter op de planning.

In oktober is de derde monitoringsrapportage over mogelijke gebruikmaking van de leningfaciliteit opgeleverd. Hieruit blijkt dat de afzetvolumes van het Consortium Grensmaas achterblijven bij hetgeen was voorzien in de businesscase en verder dalen ten opzichte van de aannames van voorgaande rapportageperiodes. Er wordt vooralsnog geen beroep op de leenfaciliteit verwacht.

Het Consortium Grensmaas verkent mogelijke scenario's voor het geval dat de financieel economische crisis voort blijft duren. Op 4 september hebben de minister van IenM en haar Vlaamse collega van Mobiliteit en Openbare Werken verklaard dat Nederland en Vlaanderen zich maximaal zullen inspannen om de aanvullende Boertienmaatregelen weer gezamenlijk ten uitvoer te brengen. Deze aanvullende maatregelen voor het bereiken van een betere hoogwaterbescherming zijn vervolgens gestart.

Voortgang prioritaire kademaatregelen

De uitvoering van de prioritaire kademaatregelen in Maastricht door waterschap Roer en Overmaas is gestart en verloopt volgens planning.

De planstudie voor het eerste werkenpakket met de kademaatregelen Mook, Afferden en Eiland van Bergen (cluster 1) door waterschap Peel en Maasvallei bevindt zich in de fase van de variantenafweging.

Scope

In deze rapportageperiode zijn de scopes van Grensmaas en Zandmaas niet gewijzigd.

Projectbeheersing

In 2013 is veel aandacht geschonken aan interne kwaliteitsborging op contractbeheersing. Uit interne audits is gebleken dat de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas hun interne processen beheersen en dat de contractbeheersing aan het eind van de verslagperiode op orde is.

Financiën en risico's

Het projectbudget van Zandmaas is in de verslagperiode ongewijzigd en bedraagt € 404,6 miljoen. De prognose eindstand is € 1,3 miljoen gedaald tot € 389,4 miljoen en ligt op peildatum 31 december 2013 € 15,2 miljoen onder het beschikbaar budget.

Het projectbudget van Grensmaas is eveneens ongewijzigd en bedraagt € 149,2 miljoen. De prognose eindstand is hier € 3,2 miljoen gedaald tot € 138,3 miljoen en ligt op peildatum 31 december 2013 € 10,9 miljoen onder het beschikbaar budget.

1. Inleiding

1.1 Inleiding

Deze halfjaarlijkse rapportage wordt uitgebracht in het kader van de 'Regeling Grote Projecten' van de Tweede Kamer en betreft de periode van 1 juli tot en met 31 december 2013. De rapportage beschrijft de voortgang van de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas binnen het programma Maaswerken. Tevens is een financiële verantwoording opgenomen waarin vooral aandacht wordt besteed aan afwijkingen ten opzichte van de vorige periode. Ten slotte zijn de risico's van de projecten in beeld gebracht.

Naast genoemde deelprogramma's maakt het deelprogramma Maasroute deel uit van Maaswerken. Dit deelprogramma is door de Tweede Kamer niet aangewezen als Groot Project en is daarom niet meegenomen, uitgezonderd daar waar relevante raakvlakken zijn met Zandmaas en Grensmaas.

1.2 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft kort de relevante ontwikkelingen in de omgeving van de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas. Na een korte beschrijving van de essentialia van de deelprogramma's in hoofdstuk 3, beschrijft hoofdstuk 4 de voortgang en de diverse raakvlakken. In hoofdstuk 5 (projectbeheersing) ligt het accent op eventuele scopewijzigingen en mutaties in de planning, de financiën en de belangrijkste risico's ten opzichte van voorgaande rapportages.

2. Het programma in zijn omgeving

Een groot programma als Maaswerken met een lange uitvoeringsduur staat constant onder invloed van zijn omgeving. Naast ruimtelijke ontwikkelingen in en nabij het Maasdal kunnen dat ook veranderingen in beleid en wet- en regelgeving zijn. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de communicatie met de omgeving van de Maaswerken en aan Maaswerken in de media.

Communicatie en media

De minister van IenM heeft op 4 september een werkbezoek gebracht aan Limburg. Tijdens het werkbezoek aan de gebiedsontwikkeling in Ooijen-Wanssum is zij geïnformeerd over de grootschalige maatregelen die de komende jaren in het gebied tussen de dorpen Ooijen en Wanssum worden genomen om het gebied te beschermen tegen hoogwater. Tevens heeft zij die dag met haar Vlaamse ambtsgenoot een nieuwe Vlaams-Nederlandse verklaring voor het uitvoeren van werken aan de noordelijke Grensmaas getekend. De media heeft hierover bericht.

21 september was de landelijke "Dag van de Dijk". Op deze dag schenken de Nederlandse waterschappen aandacht aan het belang van stevige dijken om veilig te kunnen wonen en werken. Het waterschap Roer en Overmaas heeft deze dag in Maastricht een feestelijke openingshandeling uitgevoerd als symbolische start van de dijkversterkingen (prioritaire kademaatregelen). Dagblad de Limburger heeft hierover een positief bericht gepubliceerd. Rijkswaterstaat stond het waterschap deze dag ter zijde.

Medio december is onder de titel "De Maas de Baas" veel media-aandacht geweest voor 20 jaar hoogwaterbescherming na de overstromingen van 1993 en 1995. In deze periode stond de hoogwateraanpak in Limburg centraal en hebben kranten, radio en televisie hier dagelijks over bericht. Met een bijzondere bijlage in Dagblad De Limburger is de themaweek 'De Maas De Baas' van start gegaan. Naast aandacht voor de Grensmaas en de onthulling van een plaquette in Itteren ter herinnering aan de hoogwaterperiodes, is er ook aandacht geweest voor het explosie veilig baggeren in het Zandmaasgebied (tussen Arcen en Velden). Op 20 december is de themaweek afgesloten met een rechtstreeks televisiedebat op de Limburgse zender L1.

3. Essentialia Zandmaas en Grensmaas

3.1 Doelstellingen

Na de twee hoogwaterperioden in de Rijn en de Maas in december 1993 en januari 1995 presenteerde het kabinet in februari 1995 het Deltaplan Grote Rivieren. De Zandmaas en Grensmaas maakten deel uit van dit plan. Het Deltaplan Grote Rivieren is in 2005 opgegaan in de Wet op de Waterkering, die vervolgens is opgegaan in de Waterwet. De belangrijkste doelstelling van de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas is het verbeteren van de bescherming van inwoners van Limburg en Noord-Brabant tegen hoogwater in de Maas. In bijlage 2 en 3 zijn de karakteristieken van de deelprogramma's geschetst. De projecten voor hoogwaterbescherming dienen voor de Zandmaas in 2015 en voor de Grensmaas in 2017 te zijn gerealiseerd. De prioritaire (sluitstuk)kaden dienen uiterlijk in 2020 te zijn gerealiseerd. Voor de bevolkingscentra langs de Zandmaas diende de bescherming echter vóór 2008 te zijn bereikt. Daarom zijn de kademaatregelen in de gemeenten Roermond, Venlo, Gennep en Mook en Middelaar met voorrang uitgevoerd. Belangrijke neven doelstellingen van de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas zijn natuurontwikkeling en delfstoffenwinning (zand en grind).

3.2 Maatregelenpakket

Het maatregelenpakket (projecten) van Zandmaas bestaat onder meer uit het aanleggen en verhogen van kaden, het verruimen van de rivier de Maas, de aanleg van een retentiegebied en hoogwatergeulen en het creëren van gebieden waar natuurontwikkeling kan plaatsvinden. Dit wordt gecombineerd met de winning van zand. Daarnaast vindt de uitvoering van peilopzet plaats om de nadelige effecten voor de landbouw en de scheepvaart te mitigeren. Het maatregelenpakket van de Grensmaas bestaat uit het verruimen van de rivier, de aanleg van kaden, dekgrondbergingen, nevengeulen en natuurontwikkeling. Dit wordt gecombineerd met de winning van zand en grind. Daarnaast vinden projecten plaats om te voorkomen dat de grondwaterstand daalt.

3.3 Convenantpartners

Bij de deelprogramma's zijn drie convenantpartners betrokken: het ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM), de provincie Limburg en het ministerie van Economische Zaken (EZ). Zij hebben in 1997 de 'Bestuursovereenkomst Maasproject' getekend. Hierin zijn o.a. afspraken gemaakt over doelstellingen, samenwerking, verantwoordelijkheden en financiële aspecten. Maaswerken bereidt de verschillende projecten voor en voert deze uit. Maaswerken valt financieel en organisatorisch onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van IenM.

3.4 Historisch financieel overzicht

De financiële bijdrage van IenM aan de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas bedroeg op het moment van het Ontwerp Tracébesluit Zandmaas/Maasroute (OTB 1998) € 358,5 miljoen. Het totale projectbudget van Zandmaas en Grensmaas sloot op dat moment op € 381 miljoen, prijspeil 1998. De uitsplitsing van dit projectbudget voor Zandmaas en Grensmaas is weergegeven in tabel 1.

Tabel 1 Referentiebudget voor Maaswerken ten tijde van OTB 1998

Onderdeel en bijdrage	Miljoen Gulden prijspeil 1998	Miljoen Euro prijspeil 1998
Zandmaas		
Bijdrage I&M	680	308,6
Bijdrage EZ en provincie Limburg	27	12,3
Totaal	707	321
Grensmaas		
Bijdrage I&M	110	49,9
Bijdrage nog te verdelen over convenantpartners	23	10,4
Totaal	133	60

Totaal Zandmaas en Grensmaas	840	381 ¹
------------------------------	-----	------------------

4. Voortgang

4.1 Zandmaas

Uitvoering retentiegebied Lateraalkanaal West

De opdrachtnemer heeft aan zijn contractuele voorwaarden voldaan, waardoor het werk is opgeleverd en het contract is afgerond. De (administratieve) mijlpaal einde realisatiefase is medio 2014 gepland. De contracteringsfase van het aanvullend werk om de bestaande kaden in het retentiebekken te laten voldoen aan de meest recente ontwerpvoorschriften is afgerond en de aanbesteding is gestart. Volgens planning wordt het werk in het eerste kwartaal 2014 gegund en start de realisatie in het vierde kwartaal 2014. De drinkwaterleiding die in het huidige ontwerp de kade twee maal kruist wordt medio 2014 verlegd.

Uitvoering rivierverruiming en peilopzet

Grave

De aan de zomerbedverdieping gekoppelde resterende peilopzet (15 cm) is per 15 juli uitgevoerd. De zomerbedverdieping in het stuwpannd Grave was in het voorjaar al afgerond.

Sambeek

De ontgravingwerkzaamheden van vermarktbaar materiaal verlopen volgens planning. In oktober is volgens planning gestart met het ontgraven van niet-vermarktbaar grond en de afvoer ervan naar de hoogwatergeul Lomm.

De aan de zomerbedverdieping gekoppelde peilopzet vindt daarna plaats. Hiervoor wordt een nieuwe datum bepaald.

Uitvoering hoogwatergeulen

Hoogwatergeul Lomm

De zandwinning in de hoogwatergeul Lomm door zelfrealisator DCM ligt op schema. Voor de uitbreiding van delfstoffenwinning door DCM (Lomm+) is een wijziging op de overeenkomst opgesteld. Dit addendum wordt naar verwachting in het eerste kwartaal 2014 getekend. De uitvoering van Lomm+ heeft geen gevolgen voor het bereiken van de hoogwaterdoelstelling.

Hoogwatergeul Well Aijen (Noordgeul en Zuidgeul)

Voor de aanleg van de hoogwatergeul Well Aijen (Noordgeul) heeft de zelfrealisator Kampergeul B.V. in de verslagperiode de dekgrond afgegraven. Eind 2013 is de zandwinning gestart.

De uit te voeren Zuidgeul zit in de contracteringsfase.

Grondverwerving voor natuurontwikkeling

De scopewijziging natuur van het programma Maaswerken is op 13 juni 2013 behandeld in het Algemeen Overleg Waterveiligheid en tevens in het Algemeen Overleg EHS (EZ) van 1 oktober 2013. De aankoop van gronden ten behoeve van de nevengeulen wordt definitief niet doorgezet. De uitwerking van de tussen Rijkswaterstaat en het ministerie van EZ gemaakte afspraken over al verworven gronden en ruilgronden is nog niet volledig afgerond. De afronding zal in het eerste kwartaal van 2014 plaatsvinden.

4.2 Grensmaas

Uitvoeringsovereenkomst met Consortium ('11 locaties')

¹ Het bedrag van € 381 miljoen is inclusief € 10 miljoen van EZ. Deze bijdrage loopt niet via de begroting van I&M maar via de begroting van EZ. Dit is in tabel 3 (projectbudget) en tabel 4 en 5 (mutatieoverzichten Zandmaas en Grensmaas) gecorrigeerd

Werk in uitvoering

De dekgrondberging in Borgharen wordt gevuld met grond die wordt aangevoerd vanuit het A2 Maastricht tunnelproject. De afronding daarvan is voorzien in 2014.

In Aan de Maas verlopen de werkzaamheden in hoog tempo en ruim vóór op de planning. Het ontgraven toutvenant wordt naar het voordepot te Itteren vervoerd. De verwerking in Itteren loopt door afzetproblemen nog steeds achter op de planning.

Overeenkomst

Het proces van ondertekening van de addenda 2 (de afspraken tussen de overheid en het Consortium Grensmaas uit de periode 2005 t/m 2011) en 3 (de afspraken voortvloeiend uit de Nadere Overeenkomst) door partijen is afgerond door het Consortium Grensmaas.

Monitoring

In 2012 is tussen de Staat en het Consortium Grensmaas de Nadere Overeenkomst gesloten. Hierin staan de afspraken over de afwikkeling van verplichtingen van het Rijk tegenover het Consortium Grensmaas. Daarnaast is toen de mogelijkheid gecreëerd van het zo nodig verstrekken van een lening door het ministerie van IenM aan het Consortium Grensmaas. Met deze afspraken is de realisatie van de hoogwaterveiligheidsdoelstelling Grensmaas vooralsnog veilig gesteld. Om de noodzaak van een beroep op de leenfaciliteit te kunnen beoordelen is afgesproken dat de financiële ontwikkelingen van de werkzaamheden van het Consortium Grensmaas door een onafhankelijke partij worden gemonitord.

In oktober is de derde monitoringsrapportage opgeleverd. Daaruit blijkt dat de afzetvolumes van het Consortium Grensmaas achterblijven bij hetgeen was voorzien in de businesscase en verder dalen ten opzichte van de aannames van voorgaande rapportageperiodes. Het Consortium Grensmaas heeft informatie aangeleverd waarin de verwachting wordt uitgesproken dat de opgelopen achterstand tijdens de looptijd van het project weer kan worden ingehaald. Er wordt vooralsnog geen beroep op de leenfaciliteit verwacht. Wel benadrukt de monitor dat -wanneer de afzetvolumes langdurig achterblijven bij de verwachtingen van de businesscase- een beroep op de leenfaciliteit op termijn niet uit te sluiten is.

Het Consortium Grensmaas verkent mogelijke scenario's voor het geval dat de financieel economische crisis voort blijft duren.

Vlaamse Boertienlocaties

De Vlaams Nederlandse Bilaterale Maascommissie heeft in haar vergadering in juni 2013 ingestemd met het gezamenlijk Vlaams en Nederlands voorstel om - op basis van de door Vlaanderen uitgevoerde haalbaarheidsstudie ("flessenhalstudie") - aanvullende Boertien maatregelen uit te voeren. De minister van IenM heeft vervolgens het besluit genomen om daarvoor € 3,15 miljoen van het resterende en gereserveerde Boertienbudget in te zetten. Op 4 september hebben de minister en haar Vlaamse collega van Mobiliteit en Openbare Werken de Boertienlocaties bezocht en verklaard dat Nederland en Vlaanderen zich maximaal zullen inspannen om de aanvullende Boertienmaatregelen weer gezamenlijk ten uitvoer te brengen. De werkzaamheden zijn in het laatste kwartaal 2013 door Vlaanderen en Rijkswaterstaat opgestart.

4.3 Kaden

Prioritaire kademaatregelen

Rijkswaterstaat heeft op 29 augustus het projectbesluit cluster D (Maastricht) genomen. Het waterschap Roer en Overmaas heeft het werk aanbesteed en gegund. De uitvoering van het werk is in oktober gestart en verloopt volgens planning.

De planstudie voor het eerste werkenpakket met de kademaatregelen Mook, Afferden en Eiland van Bergen (cluster 1) bevindt zich in de fase van de variantenafweging.

5. Projectbeheersing

5.1 Kwaliteit

Projectbeheersing/audits

In het Auditprogramma 2013/2014 Maaswerken lag de nadruk op interne kwaliteitsborging. Naast borging van de administratief organisatorische zaken betreft dit vooral borging van het proces contractbeheersing. Voor ieder project in uitvoering zijn twee interne toetsen uitgevoerd. Uit de audits is gebleken dat Maaswerken haar interne processen beheerst en is de contractbeheersing 2013 steeds verder verbeterd en was aan het eind van de verslagperiode op orde. Dit beeld stemt overeen met de uitkomsten van extern uitgevoerde audits.

5.2 Scopewijzigingen

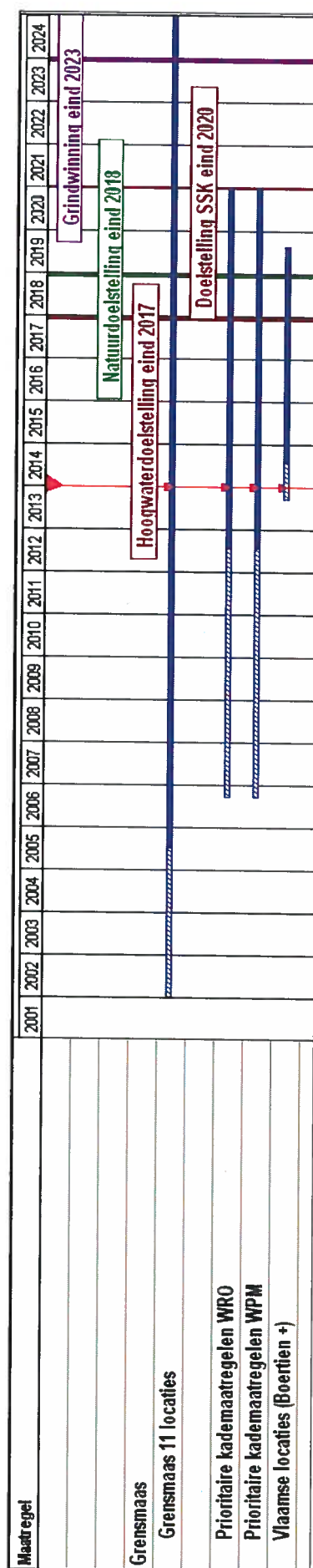
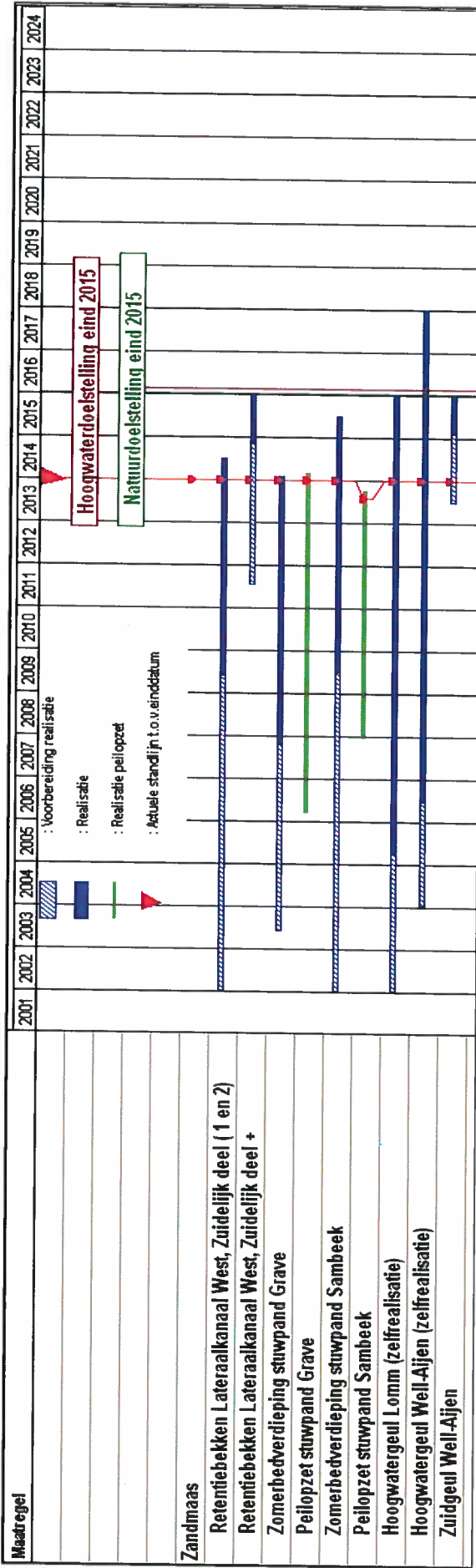
In de verslagperiode hebben geen scopewijzigingen plaatsgevonden.

5.3 Planning

Tabel 2 toont de masterplanning op peildatum 31 december 2013. In de verslagperiode hebben bij enkele projecten mutaties in de projectplanning plaatsgevonden die geen invloed hebben op het tijdig behalen van de programmadoelstellingen.

Opmerking bij het project 'peilopzet stuwpand SambEEK': De peilopzet in het stuwpand is gekoppeld aan de zomerbedverdieping. Door het aantreffen van niet gesprongen explosieven (gemeld in VGR20 Zandmaas en Grensmaas) is de zomerbedverdieping vertraagd, waardoor ook de peilopzet later dan aanvankelijk gepland plaatsvindt. Voor de peilopzet wordt een nieuwe datum gepland.

Tabel 2 Overzicht masterplanning (peildatum 31 december 2013)

5.4 Financiën

Projectbudget

De financiële verantwoording van de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas is apart inzichtelijk gemaakt. Tabel 3 geeft – met als referentie het projectbudget ten tijde van het Ontwerp Tracébesluit Zandmaas/Maasroute - het totaal aan mutaties weer. De mutatieoverzichten zijn weergegeven in tabel 4 en 5. De mutaties in de verslagperiode zijn onder tabel 3 toegelicht.

Tabel 3 Projectbudget (Bedragen in miljoen euro, inclusief B.T.W.)

	OTB/POL pp'98	Wijzigingen Incl. prijsindexering		Project budget I&M begroting pp'13	Nog bij te dragen EZ
		Vorige perioden	Deze periode		
Zandmaas	311	93,6	0	404,6	8,4²
Grensmaas	60	89,2	0	149,2	6,7³
Totaal	371	182,8	0	553,8	15,1

De projectbudgetten van Zandmaas en Grensmaas zijn deze verslagperiode niet gewijzigd.

Mutatieoverzichten

Tabel 4 en 5 geven inzicht in de specificaties van alle mutaties, uitgesplitst in scopewijzigingen, mee- en tegenvallers en technische mutaties. De bedragen van de mutaties zijn met behulp van de IBOI-index⁴ teruggerekend naar de bedragen op prijspeil 1998.

² Tevens neemt het ministerie van EZ, na bijstelling bij brief van 5 maart 2013 aan Tweede Kamer (kamerstuk II 18106, nr. 216) binnen Zandmaas pakket I de aankoop van 117 ha natuurgronden voor haar rekening. De kosten hiervan worden direct verantwoord op de begroting van EZ. In het kader van de herijking ecologische hoofdstructuur Rijkswateren/Rivieren (Maaswerken en NURG) en de decentralisatie Natuur zijn hierover afspraken gemaakt.

³ Tevens draagt het ministerie van EZ via de reguliere subsidiering van natuurbeheerders circa € 30 miljoen bij aan natuurontwikkeling (728 ha). Deze bijdrage loopt via de begroting van het ministerie van EZ. In het kader van de herijking ecologische hoofdstructuur Rijkswateren/Rivieren (Maaswerken en NURG) en de decentralisatie Natuur zijn hierover gemaakt. De bijdrage van EZ van € 6,7 miljoen was gedurende de verslagperiode nog onderwerp van overleg tussen het ministerie van IenM en het ministerie van EZ.

⁴ IBOI-index is de index voor de Bruto Overheidsinvesteringen. Deze is als volgt: '98-'99 was 1,4%, '99-'00 was 2,5%, '00-'01 was 4,5%, '01-'02 was 3%, '02-'03 was 2,75%, '03-'04 was 1,23%, '04-'05 was 0,39%, '05-'06 was 0,66%, '06-'07 was 0,44%, '07-'08 was 1,5%, '08-'09 was 2,14%, '09-'10 was 0,84% en '10-'11 was 1,41%, '11-'12 was 1,89%, '12-'13 was 1,66%.

Tabel 4 Mutatieoverzicht Zandmaas (Bedragen in miljoen euro, inclusief BTW.)

I&M Budget Zandmaas	Bedrag prijspeil 1998	Bedrag bericht aan TK	Prijspeil Bedrag bericht aan TK	Bron Nummer VGR (DGR ⁵) ZM en GM
TB en POL Zandmaas	311,0	311,0	1998	12^e DGR
Scopewijzigingen				
Kaden bevolkingscentra	34,1	35,4	2000	12 ^e DGR
Hoogwatergeul Ooijen	-/-13,6	-/-14,1	2000	13e DGR/1 ^e VGR
Nevengeul Belfeld	0	0,0		
Bereiken 100% hoogwaterbescherming	11,4	13,6	2003	4 ^e VGR
Herstel Rijksele Bemden	11,1	13,0	2005	8 ^e VGR
Verhoging Risico algemeen	33,0	38,5	2005	8 ^e VGR
Vermindering aankoop natuurgonden (14 ha)	-/-0,1	-/-0,1	2006	10 ^e VGR
Uitbreiding scope Sluitstukkaden (ophoging budget)	12,5	15,0	2008	14 ^e VGR
Uitbreiding scope Sluitstukkaden (verhoging opvangen binnen budget)	-/-12,5	-/-15,0	2008	14 ^e VGR
Uitbreiding scope Retentiebekken Lateraal Kanaal West	1,9	2,4	2012	22 ^e VGR
Uitbreiding scope Retentiebekken Lateraal Kanaal West (verhoging opvangen binnen budget)	-/-1,9	-/-2,4	2012	22 ^e VGR
Saldo scopewijzigingen	75,9	86,3		
Technische Mutaties				
Toevoeging Budget Risicoreserve	44,5	46,3	2000	13 ^e DGR/1 ^e VGR
Desaldering inkomsten proefproject 1	7,7	7,7	1998	6 ^e DGR
Desaldering overige inkomsten t/m 2001	8,2	9,0	2001	13 ^e DGR/1 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2002	0,3	0,3	2003	15 ^e DGR/3 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2003	1,2	1,4	2003	5 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2004	1,2	1,5	2004	7 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2005	0,1	0,1	2005	9 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2006	1,6	1,9	2006	10 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2007	3,4	4,0	2007	13 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2008	0,2	0,2	2008	15 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2009	0,2	0,2	2009	17 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2010	0,1	0,1	2010	19 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2012	1,1	1,7	2013	24 ^e VGR
Grondaankopen ministerie EL&I	-/-2,4	-/-2,5	2000	13 ^e DGR/1 ^e VGR
Peilopzet	5,2	5,5	2000	13 ^e DGR/1 ^e VGR
Taakstelling aanbestedingsmeevaller	-/-8,2	-/-9,6	2004	6 ^e VGR
Taakstelling aanbestedingsmeevaller	-/-10,1	-/-12,0	2005	8 ^e VGR
Technische mutatie (leenfaciliteit)	0,1	0,1	2007	12 ^e VGR
Overboeking naar Grensmaas vanuit Zandmaas	-/-4,3	-/-5,3	2009	17 ^e VGR
Technische mutatie (ontvangsten)	-/-0,5	-/-0,5	2009	17 ^e VGR
Overboeking naar provincie Limburg voor gebiedsgerichte ontwikkeling	-/-12,1	-/-15,0	2010	19 ^e VGR
Overboeking naar RWS dienst Limburg voor natuurcompensatie in stuwpand Lith	-/-0,2	-/-0,3	2010	19 ^e VGR

Wijziging bekostigingssystematiek	-/-100,6	-/- 125,7	2011	20 ^e VGR
Saldo technische mutaties	-/-62,7	-/-94,3		
Mee- en tegenvallers				
Herijking raming op basis van Tracébesluit	20,9	21,8	2000	13 ^e DGR/1 ^e VGR
Afrondingsverschillen	0,5	0,5	2005	9 ^e VGR
Administratieve correctie	-/- 0,1	-/- 0,1	2006	11 ^e VGR
Overname van verplichting van het ministerie van Economische Zaken voor de aankoop van gronden voor de natuurscope Zandmaas.	2,6	3,3	2012	23 ^e VGR
Overname van verplichting van het ministerie van Economische Zaken voor de aankoop van gronden voor de natuurscope Zandmaas (verhoging opvangen binnen budget).	-/- 2,6	-/- 3,3	2012	23 ^e VGR
Saldo mee- en tegenvallers	21,3	22,2		
Totaal beschikbare budget prijspeil 1998	345,5			
Loon- en prijsbijstelling				
Loon- en prijsbijstelling 1998 t/m 2001		22,5	2001	12 ^e DGR
Loon- en prijsbijstelling 2002		11,0	2002	14 ^e DGR/2 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2003		9,6	2003	5 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2004		4,1	2004	7 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2005		1,5	2005	9 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2006		2,1	2006	10 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2007		2,0	2007	12 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2008		7,4	2008	14 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2009		6,2	2009	16 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2010		1,8	2010	18 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2011		2,0	2011	21 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2012		3,1	2012	23 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2013		2,8	2013	24 ^e VGR
Saldo loon- en prijsbijstelling		76,0⁶		
Totaal beschikbare budget		404,6		

Tabel 5 Mutatieoverzicht Grensmaas (Bedragen in miljoen euro, inclusief BTW.)

I&M Budget Grensmaas	Bedrag prijspeil 1998	Bedrag bericht aan TK	Prijspeil Bedrag bericht aan TK	Bron Nummer VGR of DGR ZM en GM
Ontwerp Streekplan Grensmaas	60,0	60,0	1998	12^e DGR
Scopewijzigingen				
Roosteren	0	0	2002	14 ^e DGR/2 ^e VGR
Mutaties door onderhandelingsresultaat	6,8	8,0	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Mutaties door afspraken met Vlaanderen	16,1	19,0	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Overige scope aanpassingen	12,7	15,0	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Toevoeging risicoreserve Grensmaas	10,6	12,6	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Betalingsverplichting nadere overeenkomst CG	27,2	34,2	2011	22 ^e VGR
Saldo scopewijzigingen	73,4	88,8		
Technische Mutaties				
Desaldering overige inkomsten 2003	1,1	1,3	2003	5 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2004	0,3	0,3	2004	7 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2005	2,1	2,5	2005	9 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2006	0,1	0,1	2006	11 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2007	0,6	0,7	2007	13 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2008	0,3	0,4	2008	15 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2012	0,5	0,6	2013	24 ^e VGR
Technische mutatie (leenfaciliteit)	0,3	0,4	2007	12 ^e VGR
Overboeking naar Grensmaas vanuit Zandmaas	4,3	5,3	2009	17 ^e VGR
Technische mutatie (ontvangsten)	0,2	0,2	2009	17 ^e VGR
Wijziging bekostigingssystematiek	-/-60,3	-/-75,4	2011	20 ^e VGR
Leningsfaciliteit CG	31,8	40,0	2011	22 ^e VGR
Saldo technische mutaties	-/-18,7	-/-20,2		
Mee- en tegenvallers				
Herijking n.a.v. het Eindplan Grensmaas	5,4	6,0	2002	15 ^e DGR/3 ^e VGR
Herijking ramingen n.a.v. POL Grensmaas	1,4	1,4	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Saldo mee- en tegenvallers	6,8	7,4		
Totaal beschikbare budget prijspeil 1998	121,5			
Loon- en prijsbijstelling				
Loon- en prijsbijstelling 1998 t/m 2001		3,6	2001	12 ^e DGR
Loon- en prijsbijstelling 2002		0,8	2002	14 ^e DGR/2 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2003		0,5	2003	5 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2004/2005		2,5	2005	9 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2006		2,3	2006	10 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2007		1,6	2007	12 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2008		1,2	2008	14 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2009		1,4	2009	16 ^e VGR
Loon- en prijsbestelling 2010		0,3	2010	18 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2011		0,3	2011	21 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2012		0,7	2012	23 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2013		1,4	2013	24 ^e VGR
Totaal loon- en prijsbijstelling		16,6		
Totaal beschikbare budget		149,2		

Uitgaven, ontvangsten, aangegane verplichtingen en geplande kasstromen

Onderstaande tabellen tonen de uitgaven, ontvangsten, aangegane verplichtingen en toekomstige kasstromen.

Tabel 6 Uitgaven (Bedragen in miljoen euro, inclusief BTW.)

	t/m VGR 23 t/m 31-12-2012	VGR 24 01-01-2013 t/m 30-06-2013	VGR 25 01-07-2013 t/m 31-12-2013	Totaal gerealiseerd t/m 31-12-2013
Zandmaas	235,2	4,7	13,0	252,9
Grensmaas	65,7	0,6	1,5	67,8
Uitgaven artikel 16.03	300,9	5,3	14,5	320,7

Tabel 7 Ontvangsten (Bedragen in miljoen euro, inclusief BTW.)

	t/m VGR 23 t/m 31-12-2012	VGR 24 01-01-2013 t/m 30-06-2013	VGR 25 01-07-2013 t/m 31-12-2013	Totaal gerealiseerd t/m 31-12-2013
Zandmaas	27,3	0,0	0,2	27,5
Grensmaas	6,7	0,1	0,0	6,8
Totaal	34,0	0,1	0,2	34,3

Tabel 8 Aangegane verplichtingen (Bedragen in miljoen euro, inclusief BTW.)

	t/m VGR 23 t/m 31-12-2012	VGR 24 01-01-2013 t/m 30-06-2013	VGR 25 01-07-2013 t/m 31-12-2013	Totaal gerealiseerd t/m 31-12-2013
Zandmaas	276,6	7,1	2,2	285,9
Grensmaas	109,5	1,5	-0,1	110,9
Verplichtingen artikel 16.03	386,1	8,6	2,1	396,8

Tabel 9 Kasritme (Bedragen in miljoen euro, inclusief BTW.)

	t/m 2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 e.v.	Totaal
Zandmaas								
I&M	235,2	17,7	20,0	30,0	20,0	20,0	61,7	404,6
Nog bij te dragen EZ								8,4 ⁷
Grensmaas								
I&M	65,7	2,1	1,5	9,0	14,5	13,0	43,4	149,2
Nog bij te dragen EZ								6,7 ⁸
Totaal I&M								553,8

In tabel 9 zijn de kasritten voor Zandmaas en Grensmaas voor de periode vanaf 2013 opgenomen. Deze reeksen worden regelmatig geactualiseerd op basis van de voortgang van de projecten. Aangezien de daaruit voortvloeiende begrotingsmutaties pas in de eerstvolgende Wijzigingswet op de begroting kunnen worden doorgevoerd, kan de geactualiseerde kasreeks afwijken van de meerjarige beschikbare bedragen in de Rijksbegroting.

7 Tevens neemt het ministerie van EZ, na bijstelling bij brief van 5 maart 2013 aan Tweede Kamer (kamerstuk II 18106, nr. 216) binnen Zandmaas pakket I de aankoop van 117 ha natuurgronden voor haar rekening. De kosten hiervan worden direct verantwoord op de begroting van EZ. In het kader van de herijking ecologische hoofdstructuur Rijkswateren/Rivieren (Maaswerken en NURG) en de decentralisatie Natuur zijn hierover afspraken gemaakt.

8 Tevens draagt het ministerie van EZ via de reguliere subsidiering van natuurbeheerders circa € 30 miljoen bij aan natuurontwikkeling (728 ha). Deze bijdrage loopt via de begroting van het ministerie van EZ. In het kader van de herijking ecologische hoofdstructuur Rijkswateren/Rivieren (Maaswerken en NURG) en de decentralisatie Natuur zijn hierover afspraken gemaakt. De bijdrage van EZ van € 6,7 miljoen was gedurende de verslagperiode nog onderwerp van overleg tussen het ministerie van IenM en het ministerie van EZ.

Uitputting post onvoorzien

In het projectbudget is een budget voor onvoorziene uitgaven opgenomen. Dit budget is opgebouwd uit een onderdeel "Onvoorzien" en een onderdeel "Risico algemeen" dat tot en met VGR 9 "Risicoreserve" werd genoemd. Een overzicht van de mutaties 'Risico algemeen' is opgenomen in bijlage 6.

Het beschikbaar budget "Onvoorzien" van Zandmaas bedroeg initieel € 76,1 miljoen. In deze verslagperiode hebben geen mutaties plaatsgevonden. Per 31 december 2013 bedraagt het beschikbaar budget "Onvoorzien" € 19,5 miljoen.

Het beschikbaar budget "Onvoorzien" van Grensmaas per 31 december 2013 is ongewijzigd en bedraagt € 5,0 miljoen.

Het budget "Risico algemeen" bedroeg voor Zandmaas initieel € 88,1 miljoen (stand 1-1-2005). Er is € 53,0 miljoen van deze post overgeheveld naar het maatregelbudget, waardoor € 35,1 miljoen resteert. Het budget "Risico algemeen" voor Grensmaas bedroeg initieel € 12,6 miljoen. Er is nog geen geld overgeheveld naar het maatregelbudget.

Interne kosten

De Tweede Kamer is over de nieuwe bekostigingssystematiek geïnformeerd middels de Kamerstukken II, 30 119 nrs. 4 en 5 van respectievelijk 10 januari 2011 en 3 maart 2011.

Om inzicht te geven in de integrale kosten staat in deze paragraaf hoeveel budget er voor de interne kosten van Maaswerken in de begroting is opgenomen. Het budget van de interne kosten op peildatum 31 december 2013, is totaal € 208,3 miljoen, is verantwoord op het artikelonderdeel 16.03 voor een bedrag van € 170,3 miljoen en op artikelonderdeel 16.04 voor een bedrag van € 38,0 miljoen.

Tabel 10 Apparaatbudget per 31 december 2013, bedragen in € mln.

	Totaal VGR 24	Wijziging verslagperiode	Totaal einde verslagperiode	Totaal VGR25
Apparaatbudget RWS art. 16.03	170,3	0	170,3	170,3
Apparaatbudget RWS art. 16.04	38,0	0	38,0	38,0
Totaal Apparaatsbudget	208,3	0	208,3	208,3

Tabel 11 Apparaatskosten per 31 december 2013, bedragen in € mln.

	Totaal VGR 23 t/m 31-12-2012	VGR 24 01-01-2013 t/m 30-06-2013	VGR 25 01-07-2013 t/m 31-12-2013	Totaal uitgaven t/m 31-12-2013
Apparaatskosten RWS art. 16.03	170,3			170,3
Apparaatskosten RWS art. 16.04	7,2	1,9	1,8	10,9
Totaal Apparaatskosten	177,5	1,9	1,8	181,2

Tabel 12 Verplichtingen apparaat per 31 december 2013, bedragen in € mln.

	Totaal VGR 23 t/m 31-12-2012	VGR 24 01-01-2013 t/m 06-06-2013	VGR 25 30-06-2013 t/m 31-12-2013	Totaal verplichtingen t/m 31-12-2013
Apparaatverplichtingen RWS art. 16.03	170,3			170,3
Apparaatverplichtingen RWS	7,2	3,7	0	10,9

art. 16.04				
Totaal Apparaatverplichtingen	177,5	3,7	0	181,2

5.5 Risico's

In tabel 13 is de impact van de risico's - uitgedrukt in tijd en geld - zichtbaar gemaakt. De financiële risico's zijn voor Zandmaas en Grensmaas afgezet tegen het beschikbaar budget voor "Risico algemeen". De planningsrisico's beschrijven de mogelijke vertraging op de masterplanning.

Tabel 13 Impact risico's in tijd en geld (Bedragen in miljoen euro, inclusief BTW)

Impact risico's Zandmaas en Grensmaas	ZM GELD		GM GELD		ZM TIJD		GM TIJD	
	VGR 24	VGR 25	VGR 24	VGR 25	VGR 24	VGR 25	VGR 24	VGR 25
Marktsituatie zand en grind	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	0-6 mnd	0-6 mnd	0-6mnd	0-6 mnd
Contracteringwijze hoogwatergeulen	0,1-0,3	-	-	-	0-24 mnd	0-24 mnd	-	-
Prioritaire kademaatregelen	0,1-0,3	-	-	-	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
Tegenvallers Consortium Grensmaas	-	-	n.t.b.	n.t.b.	-	-	n.t.b.	n.t.b.
Grondverwerving natuurgronden	-	-	c.v.*	c.v.*	0-24 mnd	0-24 mnd	0-24 mnd	0-24 mnd
Uitstel oplevering CG mijlpalen 2017, 2018 en 2024	-	-	c.v.*	c.v.*	-	-	n.t.b.	n.t.b.
Permanente rivierkundige maatregelen	-	0,1-0,4	2,4 – 6,5	2,4 – 6,5	-	-	-	-
Aanbestedingsrisico's	-	-	0,4 - 1,5	0,4 - 1,5	-	-	-	-
Diversen	1-2,6	0,4-1,2	2,6 – 9,7	2,5 – 7	-	-	Variërend per risico	Variërend per risico
Risicoprofiel	1,2 – 3,2	0,5 – 1,6	5,4 – 17,7 *	5,3 – 15 *	0-24 mnd	0-24 mnd	0-24 mnd	0-24 mnd
Verwachtingswaarde risico's	2	0,8	13,4 *	10 *	12 mnd	12 mnd	12 mnd	12 mnd
Beschikbaar budget Risico algemeen	35,1	35,1	12,6	12,6				

* CV = commercieel vertrouwelijke informatie

Toelichting risicoprofiel

Algemeen

In deze voortgangsrapportage is zowel bij Zandmaas als Grensmaas sprake van verminderd risicoprofiel als gevolg van het feit dat in de verslagperiode veel risico's beheerst zijn. Risico's zijn voorkomen, in gevolgen beheerst of verwerkt in de projectuitvoering.

Bij Zandmaas zijn de risico's beter beheerst bij de zomerbedverdieping Sambeek (met sluitende inhoudelijke en financiële afspraken met de aannemer), de hoogwatergeul Well Aijen (met de aanleg van de Zuidgeul door Maaswerken) en Lomm (met sluitende afspraken over de levering van grond uit de zomerbedverdieping Sambeek).

Bij de Grensmaas is met name het financieringsrisico van de natuurdoelstelling beheerst en wordt de uitvoering van de optimalisaties door alle partijen goed opgepakt. De verder verslechterende markt voor de afzet van zand en grind zorgt echter wel voor een stijging van het risico 'marktsituatie zand en grind'.

Vanwege het dalend karakter is een aantal risico's overgebracht naar de post 'diversen'.

Marktsituatie zand en grind

Geld: n.t.b.

Tijd: 0-6 maanden

Trend: stijgend

Als gevolg van de kredietcrisis en de daaruit voortvloeiende crisis op de bouwmarkt staat de afzet van zand en grind onverminderd onder druk. Het Consortium Grensmaas (CG) uit steeds vaker signalen dat door de tegenzittende afzetmarkt van haar producten -en daarmee het financiële mechanisme voor de zelfrealisatie- verder verslechtert. In haar rapportage aan de overheid over het tweede halfjaar 2013 heeft CG aangegeven dat door de aanhoudende effecten van de crisis de vraag steeds nadrukkelijker rijst of de huidige uitvoeringstermijnen van de afzonderlijke locaties nog haalbaar zijn. Daardoor vertoont dit risico een stijgende tendens.

De met het Consortium Grensmaas gesloten Nadere Overeenkomst en een Leningfaciliteit stellen de realisatie van de hoogwaterveiligheidsdoelstelling Grensmaas vooralsnog veilig.

De derde monitoringrapportage behorende bij de leenfaciliteit bevestigt dit beeld. De vierde monitoringrapportage wordt medio februari 2014 verwacht.

Ook bij Zandmaas staat de afzet onder druk, maar de daar uitvoerende partijen zijn tot nu toe in staat gebleken de gestelde productieplanningen te halen.

Naar de huidige verwachting wordt de hoogwaterdoelstelling bij zowel Grensmaas als Zandmaas tijdig gerealiseerd.

Contracteringswijze hoogwatergeulen

Geld: -

Tijd: 0-24 maanden

Trend: dalend

Dit risico heeft betrekking op mogelijke financiële en planningsproblemen van grondlevering van Maaswerken aan de hoogwatergeul Lomm en de tijdige realisatie van de aanleg van de hoogwatergeul Well Aijen. De door Maaswerken te leveren gronden komen uit de zomerbedverdieping van het stuwpand Sambeek. Er is gestart met de afvoer van de niet-vermarktbaar en van niet gesprongen explosieven (NGE) verdachte grond van stuwpand Sambeek, op door bevoegde gezagen (gemeenten) geaccordeerde beveiligde wijze. Doordat er ook grond van buiten het projectgebied mag worden c.q. wordt aangevoerd, worden geen problemen verwacht met de grondbalans van de hoogwatergeul Lomm die vooralsnog sluitend is.

In financiële zin is dit risico beheerst. Het tijdrisico voor Lomm is onveranderd.

De zelfrealisator van de hoogwatergeul Well Aijen is gestart met het afgraven van dekgrond en de zandwinning. De oplevering wordt conform de aangepaste planning eind 2017 verwacht. Om de hoogwaterdoelstelling toch ultimo 2015 te kunnen halen, heeft de minister van IenM op 10 juni 2013 de Tweede Kamer geïnformeerd over de aanleg van een extra hoogwatergeul (Zuidgeul). De uitvoering daarvan wordt door Maaswerken voorbereid. De financiering van deze scopewijziging geschiedt vooralsnog vanuit de post risico algemeen van de Zandmaas. Voor de aanleg van de Zuidgeul is de contractering gestart. Een tijdige uitvoering voor eind 2015 is haalbaar indien vergunningprocedures niet leiden tot vertraging.

Per saldo is het risicoprofiel van de hoogwatergeulprojecten dalend.

Prioritaire kademaatregelen

*Geld: -
Tijd: n.t.b
Trend: dalend*

Dit risico houdt verband met het tijdig realiseren van de prioritaire kaden. Het eerste project (kademaatregel Gelissensingel Venlo) is onder verantwoordelijkheid van het waterschap Peel en Maasvallei uitgevoerd. Waterschap Roer en Overmaas is gestart met de uitvoering van de werkzaamheden bij Maastricht (Cluster D). De oplevering wordt conform planning op 30 mei 2014 verwacht. Beide waterschappen bereiden de planbesluiten voor de volgende deelprojecten voor. Er zit voortgang in de uitvoering van de prioritaire kademaatregelen. De trend van het risico wordt daardoor als "dalend" beoordeeld.

Tussen RWS en de waterschappen wordt discussie gevoerd over de toepassing van het ontwerp kader in de praktijk in relatie tot de discussies over de veiligheidsnormering die gevoerd worden in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma en het Deltaprogramma. De in het ontwerp kader geboden marges [t.a.v. robuust ontwerpen] lijken voor de waterschappen hanteerbaar te zijn. De komende werkpakketten moeten dit concreet aantonen. De verdere gedachtenvorming bij alle partijen over een meer toekomstgerichte uitvoering van het aanleggen van de prioritaire sluitstukkaden wordt in 2014 verwacht.

Tegenvallers Consortium Grensmaas (CG)

*Geld: PM
Tijd: n.t.b.
Trend: onveranderd*

Op basis van de Uitvoeringsovereenkomst heeft het Consortium Grensmaas het recht om tegenvallers in de uitvoering (notificaties) voor te leggen voor nader overleg met de convenantpartners. Met het tekenen van de Nadere Overeenkomst is een aantal hieruit voortkomende verplichtingen voor de Staat afgehandeld en zijn afspraken gemaakt over de door het Consortium Grensmaas gewenste optimalisaties. De eerder uitgesproken verwachting dat CG mogelijk ook in de toekomst van deze contractuele mogelijkheid gebruik wil maken is inmiddels uitgekomen, middels een verzoek van CG om te overleggen over de meerkosten die het gevolg zijn van de accijnswijziging ten aanzien van rode diesel. Maaswerken heeft het verzoek voor compensatie van de meerkosten afgewezen. CG heeft de convenantpartijen formeel om nader overleg verzocht. Dit zal in het eerste halfjaar van 2014 plaatsvinden. Tot de uitkomsten daarvan duidelijk zijn is het qua trend onveranderd en zijn er geen afspraken te doen over de gevolgen in tijd en geld.

Grondverwerving natuurgronden

*Geld: c.v.
Tijd: 0-24 maanden
Trend: dalend*

Het behalen van de oorspronkelijke natuurdoelstelling voor Zandmaas en Grensmaas heeft enige tijd onder druk gestaan door de onzekerheid over de doorwerking van het nieuwe beleid van het ministerie van EZ ten aanzien van de Ecologische Hoofdstructuur naar deze projecten en de daarmee gepaard gaande bezuinigingen voor natuurontwikkeling en beheer.

Voor Grensmaas (vooral richting het Consortium Grensmaas) is door het tekenen van de overeenkomst tussen de Vereniging Natuurmonumenten en het ministerie van EZ over de regeling van de aankoop en inrichting van natuurgronden het belangrijkste risico op dit onderwerp beheerst.

De scope natuurdoelstelling Zandmaas/Grensmaas is in maart 2013 gewijzigd, waarbij de oppervlakte binnen de Grensmaas met 44 ha en binnen de Zandmaas met 129 ha is verlaagd. De scopes van deze projecten zijn weer in overeenstemming met de gegeven randvoorwaarden gebracht. Dit leidt tot een stevige daling van dit risico.

Resteert de problematiek van de beperkte verwervingsmogelijkheden voor natuurgronden indien de grondeigenaren niet vrijwillig willen meewerken. Met name bij Zandmaas is in dit kader nog een aantal dossiers die om specifieke aandacht vragen.

Uitstel oplevering CG van mijlpalen 2017, 2018 en 2024.

Geld: c.v.

Tijd: n.t.b.

Trend: onveranderd

Met het tekenen van de Nadere Overeenkomst en de Leningsovereenkomst door het Consortium Grensmaas is de hoogwaterdoelstelling voor Grensmaas en de voortgang van het Grensmaasproject veiliggesteld. In de Nadere Overeenkomst is een aantal optimalisaties opgenomen waarvoor vergunningen moeten worden verleend. Het risico bestaat dat de vergunningverlening vertraagt door het instellen van bezwaar en beroep door belanghebbenden. Door gericht omgevingsmanagement wordt getracht dit risico zoveel mogelijk te beheersen. Tot op heden is vastgesteld dat CG er met de betrokken partijen is uitgekomen en dat de voorbereiding van de werkzaamheden voorspoedig verloopt. Ook is op hoofdlijnen instemming verworven van de Vlaamse overheid over de geplande, aangepaste werkzaamheden bij Urmond en Grevenbicht. Momenteel worden de gedetailleerde ontwerpen uitgewerkt en de vergunningaanvragen voorbereid. Mochten onverhoopt optimalisaties niet doorgaan, dan wordt opnieuw met CG overlegd over de dan ontstane situatie. Per saldo is de trend voor dit risico onveranderd.

Permanente rivierkundige maatregelen

Geld: GM: € 2,4 – 6,5 miljoen

ZM: € 0,1 – 0,4 miljoen

Tijd: n.v.t.

Trend: stijgend

De permanente rivierkundige werken bestaan sinds 2013 uit een aantal aandachtslocaties waar door monitoring de bescherming van de bodem en oever door de Nederlandse en Vlaamse rivierbeheerder worden gevolgd. Uit onderzoek is gebleken dat mogelijk additionele rivierkundige werken (vooral steenbestortingen) nodig zijn als gevolg van onvoorspelbare morfologische effecten zoals erosie, die weer het gevolg kunnen zijn van de verwachte verhoging van de stroomsnelheid van de Maas. Tijdens de realisatie van het Grensmaasproject ontstaat beter zicht op de noodzaak van deze werken. Het risico van erosie en daardoor benodigde rivierkundige werken geldt ook voor de Zandmaas, zij het in sterk verminderde mate. De trend van dit risico is daarmee stijgend.

Aanbestedingsrisico's

Geld: € 0,4 – 1,5 miljoen

Tijd: n.v.t.

Trend: dalend

Het risico dat ten aanzien van de overeenkomst met het Consortium Grensmaas alsnog door derden of door de NMa een procedure wordt aangespannen is aanwezig, maar wordt steeds kleiner. De kosten kunnen fors oplopen in geval de rechter de bezwaarmakers in het gelijk zou stellen. De kans hierop wordt echter laag geschat. Het risico is beheerst door een goede afstemming met de Europese Commissie. Door het Consortium Grensmaas wordt op een gedegen manier gewerkt aan de operationele uitvoering van de met de Europese Commissie gemaakte afspraken. De risicoreservering is in VGR 24 Zandmaas en Grensmaas naar beneden bijgesteld. Een vertraging in tijd wordt voor dit

risico in deze fase van het project niet meer verwacht. Met het verstrijken de tijd daalt het risico steeds verder.

Diversen

Geld: € 2,9 – 8,2 miljoen

Tijd: variërend per risico

Trend: dalend

De risicocategorie "diversen" betreft voor het merendeel risico's die een kleine kans van optreden hebben, maar die, indien dat het onverhoopt het geval is, kunnen leiden tot aanzienlijke gevolgen voor tijd en/of geld.

Het betreft vooral:

- mogelijke meerkosten in verband met eventuele planschade die door de overheid uitgekeerd moet worden en niet door de overheid op het Consortium Grensmaas verhaald kan worden. Hierbij gaat het voornamelijk om planschade op basis van de Wet ruimtelijke ordening.
- mogelijke extra kosten voor de verlegging van kabels en leidingen indien de 'Nadeelcompensatieregeling verleggen kabels en leidingen in en buiten Rijkswaterstaatswerken en spoorwegwerken 1999' niet van toepassing wordt verklaard voor zelfrealisatieprojecten.
- risico's door de gevolgen van kostenverhogingen in de markt.
- risico's met betrekking tot grondverwerving (vergraven en niet-vergraven).
- de restrisico's betreffende het juridisch kader van grootschalig grondverzet, waarbij door het besluit Bodemkwaliteit een relatief stabiele situatie is ontstaan door de mogelijkheid om "grond van buiten" in de projecten te mogen toepassen. Waakzaamheid blijft geboden door de lange looptijd van de projecten en de gevoeligheid van dit thema voor nationale en internationale wet- en regelgeving
- gevolgen van de peilopzet in de Zandmaas die kunnen leiden tot schadegevallen en maatschappelijke onrust.
- risico's gekoppeld aan het aantreffen van NGE in/op de waterbodem, die kunnen leiden tot gevolgen voor tijd en geld.
- onvoorzienbare bodemverontreinigingen van gronden die door de overheid in de projecten moeten worden ingebracht. Dit risico wordt steeds minder naar mate deze gronden met succes zijn overgedragen.
- risico's gekoppeld aan de monitoring van de grondwaterstand door de werkzaamheden in de Grensmaas. Vanwege de afspraken met Vlaanderen op dit punt blijft het een risico dat om een heldere beheersing vraagt. Dit risico zal in omvang verminderen, aangezien tot op heden nog geen nadelige gevolgen zijn gemeten.

5.6 Prognose eindstand

In de prognose eindstand zijn de ramingen en risicoprofielen geactualiseerd.

Tabel 14 Prognose eindstand deze verslagperiode

	Raming inclusief realisatie	Risico profiel	Verwachting waarde risico's	Prognose eindstand	Beschikbaar budget
Zandmaas	388,6	0,5 – 1,6	0,8	389,4	404,6
Grensmaas	138,3	5,3 – 15*	10,0**	138,3	149,2

Bedragen in miljoen euro, *exclusief commercieel vertrouwelijke informatie

** Reeds begrepen in de raming Grensmaas.

De prognose eindstand van Zandmaas is ten opzichte van VGR 24 € 1,3 miljoen gedaald. De daling is per saldo het gevolg van:

- Financiële afwikkeling als gevolg van gereedkomen van diverse projecten waardoor bestellingen vrijvallen met als gevolg een lagere raming.
- Diverse kleine bijstellingen van risico's en ramingen.

De prognose eindstand van Grensmaas is ten opzichte van VGR 24 € 3,2 miljoen gedaald. De daling is het gevolg van:

- Bijstellingen van diverse risico's. De belangrijkste daarvan zijn de afwaardering van de financiële component van het risico dat betrekking heeft op de situatie op de grindmarkt en de afwaardering van het risico "uitwerking van de beleidsmaatregelen van EZ veroorzaken dat CG haar grondaankopen niet meer gesubsidieerd krijgt en daardoor een claim neerlegt bij IenM".

Bijlage 1   Afkortingenlijst

ADR	Auditdienst Rijk
Bbk	Besluit bodemkwaliteit
IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
CG	Consortium Grensmaas
DCM	Delfstoffencombinatie Maasdal
DGR	Deltaplan Grote Rivieren
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EZ	Ministerie van Economische Zaken
IenM	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
NGE	Niet-gesprongen explosieven
OTB	Ontwerp-Tracébesluit
POL	Provinciaal Omgevingsplan Limburg
pp'	Prijspeil
RWS	Rijkswaterstaat
VGR	Voortgangsrapportage

Bijlage 2 Karakterisering Zandmaas projecten

De karakterisering van het Zandmaasproject volgens Tracébesluit (18 december 2001), aanvulling Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) Zandmaas (1 februari 2002) en scope Zandmaas 2001 (december 2001) en wijziging 2006, is weergegeven in de onderstaande tabel.

Doelstellingen Zandmaasproject	
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Hoogwaterbescherming, op zodanige wijze dat in 2015 de bevolking achter de kaden van de Zandmaas die aangelegd zijn in het kader van het Deltaplan Grote Rivieren, bij maatgevende afvoer 3275 m³/s, een beschermingsniveau van 1/250e per jaar wordt geboden. ☐ Het ontwikkelen van 556 ha natuur langs de Maas middels het uitvoeren van de projecten uit Pakket I zoals vastgelegd in het Tracébesluit Zandmaas/Maasroute en projecten in het POL-aanvulling Zandmaas. 	
Plangebied Zandmaas	
<p>Het zomer- en winterbed van de Maas van Maaskilometer 70 (benedenstrooms van Linne) tot en met Maaskilometer 226,5 (Hedel), aangevuld met:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Retentiegebied Lateraalkanaal West ☐ Bergings- en bewerkingslocaties die buiten het winterbed kunnen liggen ☐ Compenserende en mitigerende maatregelen die buiten het winterbed kunnen liggen 	
Projecten Zandmaas Pakket I	
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Kadeaanpassingen Roermond, Venlo, Gennep en Mook en Middelaar ☐ Retentiegebied Lateraalkanaal-West ☐ Hoogwatergeulen Lomm en Well-Aijen ☐ Rivierverruiming Belfeld, km 87-92 ☐ Rivierverruiming Sambeek, km 109-120 ☐ Rivierverruiming Grave, km 155-175 ☐ Rivierverruiming Lith km 176-181 ☐ Mitigerende maatregelen peilopzet, aanpassing bruggen en stuwen ☐ Compensatieplan Natuur 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Proefproject eroderende oevers ☐ Compensatie benedenstroomse effecten Den Bosch ☐ Aankoop natuurgebied Heukelomse Beek, natuurlijke oevers en 25 m oeverstroken ☐ Grondverwerving nevengeul Belfeld West, nevengeul Sambeek Oost ☐ Prioritaire kademaatregelen conform bestuurlijke overeenkomsten met waterschappen
Resultaat Zandmaas Pakket I	
<ul style="list-style-type: none"> • Realisatie van de projecten zoals vastgelegd in het Tracébesluit Zandmaas/Maasroute en projecten in het POL-aanvulling Zandmaas (gereed eind 2015) en anderzijds het aanleggen van prioritaire waterkeringen (gereed eind 2020). Voortschrijdend inzicht heeft opgeleverd dat naast de projecten Zandmaas en Grensmaas aanvullende projecten nodig zijn om het 	

beschermingsniveau van 1/250^e per jaar te bereiken.

- 427⁹ ha natuur plus 60 ha compensatie van natuurwaarden die verloren zijn gegaan.

---

⁹ Scopewijziging 5 maart 2013. In de Zandmaas vervalt de realisatie van de nevengeulen langs de stuwen bij Sambeek en Belfeld (samen 129 ha). De nevengeulen leveren geen bijdrage aan de hoogwaterveiligheidsdoelstelling. De overige natuurmaatregelen in de Zandmaas (fase I) blijven onderdeel van de scope. Het betreft de hoogwatergeul Lomm, de hoogwatergeul Well Aijen, de Heukelomse Beek en de natuurvriendelijke oevers. De totale scope natuur in de Zandmaas (fase I) is door de scopewijziging gedaald van 556 ha naar 427 ha.

Bijlage 3 Karakterisering Grensmaas projecten

De karakterisering van het Grensmaasproject volgens het Eindplan Grensmaas, vastgesteld door Gedeputeerde en Provinciale Staten op 21 december 2001 en het POL Grensmaas vastgesteld door Provinciale Staten op 1 juli 2005 en de ministeriële afspraken in de Vlaams-Nederlandse Verklaring met betrekking tot het uitvoeren van werken aan de Gemeenschappelijke Maas op 3 mei 2005, is weergegeven in onderstaande tabel.

Doelstellingen Grensmaasproject

- Het door rivierverruiming verlagen van de hoogwaterstanden in de Maas met als maatstaf dat uiterlijk in 2017 de gebieden die door de op basis van de Deltawet Grote Rivieren aangelegde kaden zijn beschermd een kans op overstroming hebben van 1/250^e per jaar, bij een maatgevende afvoer van 3275 m³/s.
- Het tot ontwikkeling brengen van tenminste 1000 ha natuur, waarvoor de aankoop en overdracht aan natuurbeherende instanties dan wel Rijkswaterstaat voor eind 2018 moet zijn gerealiseerd.
- Het winnen van ten minste 35 miljoen ton grind voor de nationale behoefte (provinciale taakstelling).

Plangebied Grensmaas

Het Maasdal van Maastricht tot en met Roosteren van Maaskilometer 15 tot en met Maaskilometer 55.

Projecten Grensmaas

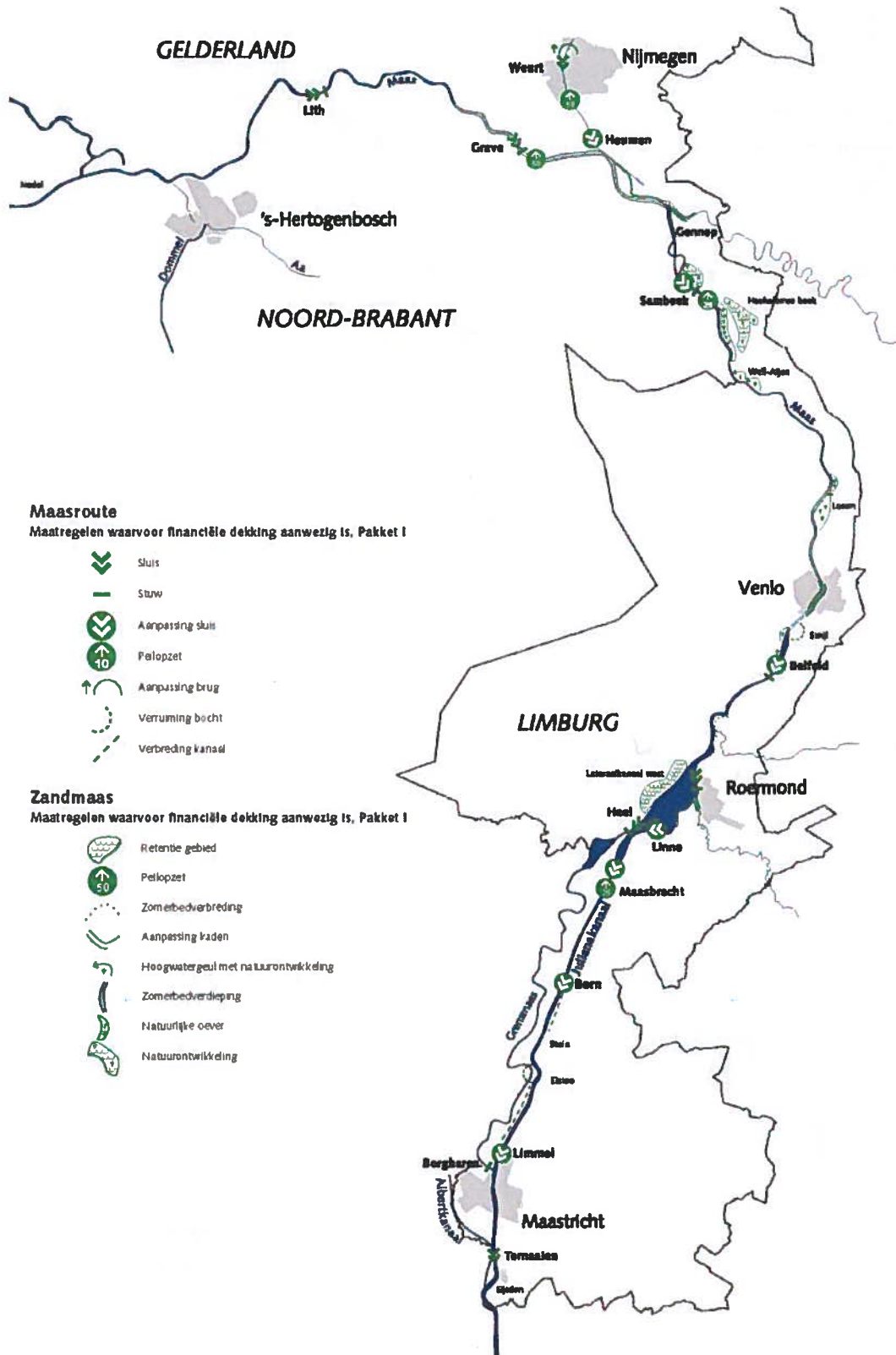
□ Uitvoeringsovereenkomst Grensmaas omvat de maatregelen: dekgrond-verwijdering (dv), stroomgeulverbreding (sv), weerderverlaging (wv), aanleg nevengeulen (ng), aanvulling plas (ap), sanering (sa), dekgrondberging (db), natuurontwikkeling (no) en kadeophoging (ka) op de volgende locaties: -Bosscherveld dv, db, no -Borgharen sv, wv, db, no -Itteren sv, wv, db, no -Aan de Maas sv, db, no -Meers sv, wv, db, no -Maasband sv, wv, ng, no -Urmond sv, wv, sa, no -Nattenhoven wv, db, ka, no -Grevenbicht ng, no -Koeweide sv, wv, db (2 delen), no -Visserweert sv, wv, ng, no	□ Proefproject Meers : sv, wv,db, ap, no □ Vlaamse locaties (België): -Hochter Bampd sv, ap, no -Herbricht sv, no -Kotem sv, wv, no -Boertien+ □ Roosteren: compensatie voor de kadeaanleg in 1996 en realiseren beschermingsniveau. □ Mitigatiemaatregelen: maatregelen ter voorkoming van significante waterstandsverhogende effecten dan wel verdroging aan Vlaamse zijde □ Rivierkundige werken (oever- en bodemverdedigingen) □ Prioritaire kademaatregelen conform bestuurlijke overeenkomsten met waterschappen

- Realisatie van de projecten conform de POL-aanvulling Grensmaas en het aanleggen van prioritaire waterkeringen (gereed eind 2020), waardoor het beschermingsniveau van

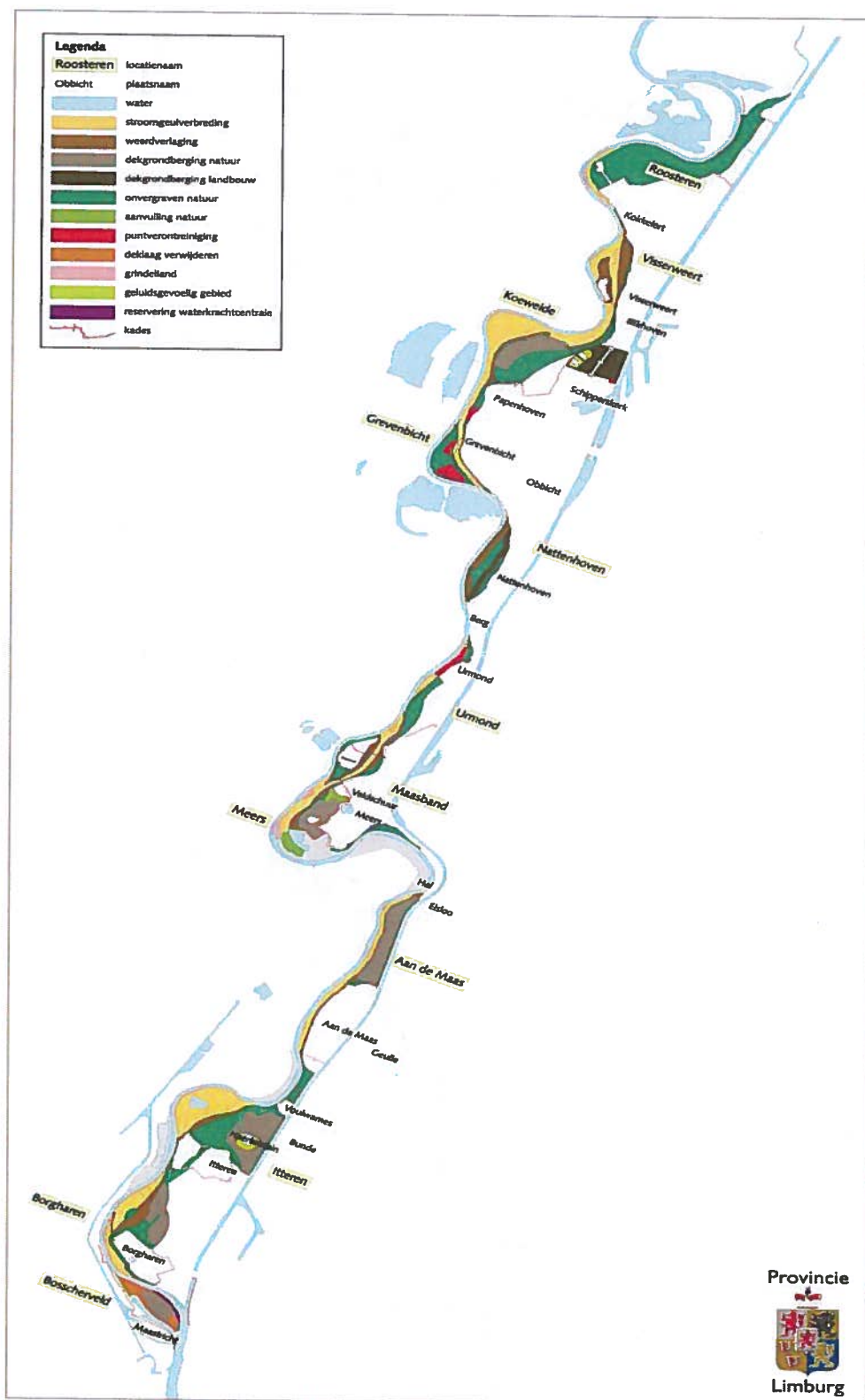
1/250^e per jaar op basis van een maatgevende afvoer van 3275 m³/s zoveel als mogelijk wordt bereikt. Voortschrijdend inzicht heeft opgeleverd dat naast Zandmaas en Grensmaas aanvullende projecten nodig zijn om het beschermingsniveau te bereiken.

- Natuur aan Nederlandse zijde: 1208 natuur in 2018
- Delfstoffen: circa 52 miljoen ton grind.

Bijlage 4 Kaart Tracébesluit en POL Zandmaas/Maasroute

Bijlage 5 Kaart Grensmaas conform Eindplan Grensmaas

Bijlage 6 Toelichting mutaties VGR 25

In deze bijlage zijn voor Zandmaas en Grensmaas de mutaties toegelicht in het projectbudget en in de ontwikkeling van de post "Risico algemeen".

Zandmaas

Tabel 1 Mutatie projectbudget Zandmaas

Detailtering mutatie projectbudget Zandmaas in VGR 25		€ miljoen
	Geen mutatie	
Totale mutatie VGR 25		

Tabel 2 Ontwikkeling van de post "Risico algemeen" Zandmaas

Detailtering ontwikkeling van de post "Risico algemeen" Zandmaas in VGR 25		€ miljoen
Standlijn per 1 januari 2005		88,1
1	Vergunningverlening en monitoring proefproject 2	-/- 1,0
Standlijn per 1 januari 2006		87,1
2	Nadeelcompensatie DGR Kaden	-/- 4,3
3	Schaderegeling peilopzet Grave	-/- 7,1
4	Keringen in de Roer i.v.m. invulling Wet op de waterkering	-/- 7,5
Standlijn per 1 januari 2007		68,2
5	Monitoring grondwatereffecten peilopzet Grave en Sambeek (aanwending van risico ten gunste van budget)	-/- 1,5
Standlijn per 30 juni 2007		66,7
	Geen mutaties	
Standlijn per 31 december 2007		66,7
	Geen mutaties	
Standlijn per 30 juni 2008		66,7
	Geen mutaties	
Standlijn per 31 december 2008		66,7
6	Overboeking van de restant PM-post bestemd voor de kademaatregelen van "risico algemeen" naar "budget"	-/- 8,2
Standlijn per 30 juni 2009		58,5
	Geen mutaties	
Standlijn per 31 december 2009		58,5
	Geen mutaties	
Standlijn per 30 juni 2010		58,5

7	Overboeking van middelen bestemd voor "Sluitstukkaden"	-/- 8,8
	Standlijn per 31 december 2010	49,7
8	Overboeking van middelen bestemd voor "Sluitstukkaden"	-/- 11,6
	Standlijn per 30 juni 2011	38,1
	Geen mutaties	
	Standlijn per 31 december 2011	38,1
	Geen mutaties	
	Standlijn per 30 juni 2012	38,1
	Geen mutaties	
	Standlijn per 31 december 2012	38,1
9	Overboeking vanuit "risico algemeen" naar "budget" voor Zuidgeul Well Aijen	-/- 3,0
	Standlijn per 30 juni 2013	35,1
	Geen mutaties	
	Standlijn per 31 december 2013	35,1

Grensmaas**Tabel 3 Mutatie projectbudget Grensmaas**

Detaillering mutatie projectbudget Grensmaas in VGR 25		€ miljoen
Geen mutatie		
Totale mutatie VGR 25		

Tabel 4 Ontwikkeling van de post "Risico algemeen" Grensmaas

Detaillering ontwikkeling van de post "Risico algemeen" Grensmaas in VGR 25		€ miljoen
Standlijn per 1 januari 2006		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 1 januari 2007		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2007		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 30 juni 2008		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2008		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 30 juni 2009		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2009		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 30 juni 2010		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2010		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 30 juni 2011		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2011		12,6
Maatregeloverstijgende risico's zijn maatregelspecifiek gemaakt		-/- 12,6
Standlijn per 30 juni 2012 (wordt per VGR 24 niet verder weergegeven i.v.m. bereiken NUL)		0

25^e Voortgangsrapportage Zandmaas en Grensmaas

**is een document van Rijkswaterstaat Programma's, Projecten en Onderhoud
Programma Maaswerken**

Postadres:
Postbus 1593
6201 BN Maastricht

Bezoekadres:
Avenue Ceramique 125
Maastricht

Telefoonnummer: 043 - 387 0303

Faxnummer: 043 - 387 0359

www.rijkswaterstaat.nl/maaswerken